

Voor u uitgestippeld...

Peuters met het vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis: wat is de relatie tussen taal, gedragsproblemen en ouderlijke stress?

Gelezen door Emily Miesen & Nathanja Tjeerdema

Een goede taalontwikkeling is essentieel voor de rest van het leven. Daarom is het belangrijk om een mogelijke taalontwikkelingsstoornis (TOS) tijdig te signaleren en behandeling te starten. Ook omdat er sprake kan zijn van bijkomende gedragsproblemen bij het kind en stress bij ouders.

◉ **STIP: wat lezen wij?**

We lezen een hoofdstuk uit het proefschrift van Bernadette Vermeij, getiteld: *Variation in language development of children with presumed Developmental Language Disorder during early intervention*. In hoofdstuk vier wordt de samenhang tussen taal, gedrag en ouderlijke stress bestudeerd. Is er samenhang en zo ja, hoe is de samenhang en wordt deze beïnvloed door het type taalprobleem?

Ongeveer 5-7% van de kinderen heeft een TOS. Deze kinderen hebben problemen in het begrijpen en/of gebruiken van taal. De taalproblemen kunnen niet verklaard worden door het taalaanbod, een gehoorverlies, een lagere intelligentie of andere ontwikkelingsstoornissen.

Problemen met taalvaardigheden kunnen optreden in meerdere taaldomeinen. In dit onderzoek wordt gekeken naar de woordenschat en de syntax (zinsvorming) in het expressieve en receptieve domein:

- *Expressief: het zelf kunnen uitspreken van woorden, gedachten en ideeën.*
- *Receptief: het begrijpen van iemand anders.*

Hoe gingen de onderzoekers te werk?

Het onderzoek werd gedaan bij 185 peuters (150 jongens, 35 meisjes) van twee tot vier jaar met een vermoeden van TOS rondom de start van de behandeling. De behandeling werd aangeboden door de Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind (NSDSK) en bestond uit een combinatie van groepsbehandeling, individuele logopedie en oudercursussen. Van een vermoeden van TOS is sprake als peuters meer dan één standaarddeviatie afwijken van de normscores van taaltesten en er een normale non-verbale ontwikkeling is. Voor het

onderzoek zijn kinderen geïncludeerd met minimaal één standaarddeviatie en problemen op één van de volgende vier taaldomeinen: expressieve woordenschat, expressieve syntax, receptieve woordenschat en/of receptieve syntax. Peuters met comorbiditeit en meertaligheid werden niet meegenomen in dit onderzoek.

Van de 185 kinderen groeiden er 19 op in een 1-ouder gezin. Het opleidingsniveau van ouders was gemiddeld tot hoog. De peuters werden ingedeeld in 2 groepen: peuters met receptieve en expressieve taalproblemen (REP groep, n=90) en een groep peuters met alleen expressieve taalproblemen (EP groep, n= 95).

De taalvaardigheid werd gemeten middels de ROM (Routine Outcome Monitoring) methodiek in een periode van 6 maanden rondom de start van de behandeling (3 maanden voor tot 3 maanden na). De ROM is een veelgebruikte methode om de voortgang te monitoren bij een interventie. Het testen van de taalvaardigheid werd gedaan door ervaren en gecertificeerde logopedisten met gecertificeerde testen.

Gedragsproblemen (internaliserend en externaliserend) werden gemeten met behulp van twee soortgelijke vragenlijsten voor ouders en professionals. Deze vragenlijsten bestaan uit 99 vragen over het gedrag van het kind. Met de antwoordmogelijkheden - nooit - soms - steeds - kan aangegeven worden of er sprake was van bijvoorbeeld frustratie of ongehoorzaamheid.

De hoeveelheid stress die ouders ervaren werd gemeten met de Parenting Stress Questionnaire (PSQ). Deze bestaat uit 34 vragen over thema's als relatieproblemen, opvoedingsproblemen, psychische gesteldheid, beperkingen bij het uitvoeren van de ouderlijke taak en fysieke gezondheidsproblemen.

Relaties tussen de taalvaardigheid, gedrag en ervaren ouderlijke stress werden onderzocht met Pearson correlaties en met Structural Equation Modeling (SEM).

Wat vonden de onderzoekers?

De gemiddelde score voor probleemgedrag van peuters lag in het normale gebied. Het percentage peuters dat bij de 4 taaldomeinen probleemgedrag liet zien varieerde tussen 12-23% (in de algemene populatie is dit 10%, Achenbach & Rescorla, 2000). Ook de gemiddelde hoeveelheid ervaren stress van ouders lag in het normale gebied. Echter, 24% van de ouders in dit onderzoek gaf wel een verhoogd stresslevel aan (in de algemene populatie is dit 18%).

Bij de groep met zowel receptieve als expressieve taalproblemen (REP groep) werden door professionals meer gedragsproblemen gezien, dit verschil was echter niet terug te zien in de hoeveelheid gerapporteerd probleemgedrag door ouders. Er bestaat bij deze peuters een samenhang tussen specifieke taal- en gedragsdomeinen. Zo bleek dat kinderen die vaardiger waren in het begrijpen van woorden en zinnen (receptieve woordenschat en taal) volgens professionals minder gedragsproblemen vertoonden. Niet voor alle taaldomeinen werd een samenhang met gedrag gevonden; receptieve woordenschat en expressieve syntax hingen niet samen met probleemgedrag.

Tegen de verwachting in bleek een grotere expressieve woordenschat gerelateerd te zijn aan meer gedragsproblemen volgens professionals én ouders. De onderzoekers concluderen dan ook dat de samenhang tussen taal, gedrag en ouderlijke stress complex is. De samenhang was wel gelijk tussen de twee groepen.

Ouderlijke stress vertoonde samenhang met gedragsproblemen aangegeven door ouders, maar niet met gedragsproblemen volgens professionals. Opvallend genoeg werd er geen samenhang gevonden tussen ouderlijke stress en taalvaardigheid.

Wat is van belang voor de interpretatie van de resultaten?

Er werd gebruikgemaakt van al bestaande gegevens binnen een cross-sectioneel onderzoek. Longitudinaal onderzoek levert mogelijk meer verklaringen op.

Wat verder opvalt is dat het om een zeer selecte groep peuters gaat; de meeste ouders zijn hoogopgeleid, slechts 4% van de moeders en 2% van de vaders heeft een laag opleidingsniveau. Dit geeft grote kans op selectiebias, hoger opgeleide ouders gebruiken vaak complexere taal wanneer ze met hun kinderen communiceren. Het niet kunnen begrijpen door de peuter veroorzaakt mogelijk eerder frustratie en stress. Hoe stress van ouders met een lager opleidingsniveau en een minder taalvaardige peuter hierin past is niet onderzocht en is misschien wel anders.

Het onderzoek geeft ook geen informatie over de impact van meertaligheid omdat deze kinderen niet meededen in het onderzoek. Informatie hierover zou voor de JGZ praktijk aanvullende kennis geven omdat ook vaak bij meertalige kinderen sprake is van een vermoeden van TOS.

◉ **STIP: wat kan de JGZ hiermee volgens de Stippel-Brigade?**

Bij een vroege signalering van taalontwikkelingsstoornissen speelt het consultatiebureau een belangrijke rol. De jeugdverpleegkundigen en / of jeugdartsen volgen de ontwikkeling van jonge kinderen en maken een inschatting of er sprake is van een normale of afwijkende spraak- en taalontwikkeling. Omdat taalontwikkeling onlosmakelijk verbonden is met andere ontwikkelingsdomeinen kunnen kinderen met TOS bijkomende problemen hebben zoals gedragsproblemen. Vaak wordt gedacht dat een taalprobleem de ouder-kindrelatie in negatieve zin kan veranderen en dat ouders meer stress ervaren. In dit onderzoek geeft 24% van de ouders aan stress te ervaren. Echter: er blijkt ook dat ouderlijke stress niet samenhangt met de taalvaardigheid maar met gedrag. Dit impliceert dat het waardevol is om naar stress van ouders te vragen bij kinderen met een mogelijke TOS, zeker wanneer er ook gedragsproblemen zijn. Wanneer ouders aangeven stress te ervaren is een bredere aanpak gerechtvaardigd. Bijvoorbeeld door in gesprek te gaan met ouders over de vraag waar de ervaren stress mee samenhangt. Bij samenhang met gedrag van het kind lijkt het logisch om breder dan alleen op taal in te zetten.

◉ **STIP: reactie van de auteur**

Voor de JGZ is het belangrijk om te weten dat er relaties te vinden zijn tussen taal en gedrag. Bij een kind met taalproblemen is het daarom ook belangrijk om goed door te vragen naar sociaal-emotioneel gedrag. Zeker bij problemen met taalbegrip, want het onderzoek gaf aan dat lagere scores op taalbegrip samenhangen met meer gedragsproblemen. Bij gedragsproblemen lijkt het goed om extra alert te zijn op mogelijke stress bij ouders.

In het onderzoek werd een algemene stress vragenlijst gebruikt. Interessant voor verder onderzoek is om zicht te krijgen op het gedrag van het kind in verschillende contexten. Een groepssituatie vraagt andere vaardigheden dan een 1-op-1-situatie thuis. Het onderzoek liet

namelijk zien dat er een verschil was tussen observatie van de pedagogische behandelaars en de observatie van de ouders in de thuissituatie.

Ook is het van belang om naar de ontwikkeling van stress te kijken. Neemt de stress juist toe doordat ouders meer bewust zijn van problemen? Of neemt de stress juist af, mogelijk doordat ouders meer handvatten krijgen?

Binnen de behandelgroep zijn zeker ook peuters met laag opgeleide ouders, maar door het toepassen van meerdere exclusiecriteria bevatte de onderzoeksgroep vooral hoogopgeleide ouders en geen meertalige kinderen. Er kan dus niet (voldoende) uitspraak gedaan worden over de impact daarvan op de onderzochte samenhang.

Tegen de verwachting in bleek een betere expressieve woordenschat samen te hangen met meer gedragsproblemen. Vervolgonderzoek van een collega organisatie met dezelfde soort ROM-data vond een vergelijkbare relatie tussen taal en gedrag bij deze jonge kinderen met een vermoeden van TOS. Een hogere frequentie van woorden hangt samen met meer gedragsproblemen. Mogelijk groeit de woordenschat van deze kinderen, maar lukt het hen niet om deze woorden te combineren tot zinnen, wat dan weer tot frustratie zou kunnen leiden.

◉ **STIP: ook nog wetenswaardig...**

Bernadette Vermeij maakte een [samenvattend magazine](#) van haar [proefschrift](#). Eerder [stippelde](#) de Stippel-Brigade al het proefschrift van Bochane uit. Zie verder uiteraard de [richtlijn taalontwikkeling](#).

◉ **STIP: verantwoording**

Titel artikel	Association of language, behavior and parental stress in young children with a language disorder
Auteurs artikel	B. Vermeij, C Wiefferink, H.Knoors en R.Scholte
DOI-code	10.1016/j.ridd.2018.11
Tags	#taalontwikkeling, #vroegdiagnostiek